

8.3 LECKE: A TÖRVÉNY MODERN FELFOGÁSA

Ebben a leckében megvizsgáljuk, hogy a modern szerzők mit mondtak a törvényről. Fontos kérdés a természeti törvénynek és a társadalmi törvénynek, mint jogszabálynak az egymáshoz való viszonya. Ennek a vitának új fordulatot ad az ökológiai válság, amit csak úgy tudunk megoldani, ha a parlamentek olyan törvényeket hoznak, amelyek összhangban vannak az ökológia törvényeivel.

8.3.1 Hobbes

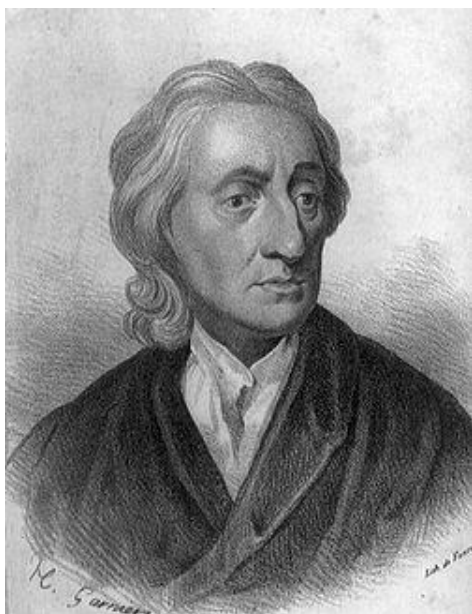
[Thomas Hobbes](#) a már idézett Leviatánban egyaránt foglalkozik a természeti, erkölcsi és a polgári törvény fogalmával. A természettörvényekről úgy gondolja, hogy a mechanika szellemiségével összhangban a testek determinált mozgását írja le. Hobbes a társadalmat és az államot is testként, jelesen mesterséges testként fogta fel.

Az angol szerző összesen 19 erkölcsi (természeti) törvényt fogalmazott meg, de hangsúlyozta, hogy azok csak lélekben kötelezik az embert. S így önmagában nem képesek koordinálni a társadalmat. Az első és alapvető természeti törvény szerint „mindenki békére törekedjék, ameddig csak annak elérésére reménye van, ha pedig arra nincs remény, akkor, a háború minden eszközét és lehetőségét igénybe veheti.” (Leviatán 14. fejezet)

A társadalom eredményes irányítása csak úgy lehetséges, ha az uralkodó szabályokban, *törvényekben* fogalmazza meg a helyes viselkedés normáit. Platónhoz hasonlóan, bár más okok miatt Hobbes is a törvény fölé emeli a szuverént. Sőt azt állítja, hogy az uralkodót az erkölcsi (természeti) törvények sem kötelezik, hanem éppen fordítva, az erkölcsi törvények is csak azért jogosultak, mert a hatalom azokat jogerőre emeli.

8.3.2 Locke

Ahogy már említettük [John Locke](#) azt hangsúlyozza, hogy a természeti törvények már a természeti állapotban is léteznek és amelyek követése minden értelmes embertől elvárható. Ha valaki erre nem képes, mert gyermek vagy nem beszámítható, akkor gyámság alatt kell tartani.

John Locke

Forrás: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/f/fa/Locke-John-LOC.jpg/375px-Locke-John-LOC.jpg>

A skót szerző szerint a polgári törvény esetében kiemelten fontos elem a társadalmi jóváhagyás. Ebből világosan adódik az, hogy törvényt csak a törvényhozó hatalom hozhat, hiszen a társadalom felett csak a társadalom tagjainak beleegyezésével és a tőlük kapott felhatalmazás alapján lehet valakinek törvényhozó hatalma. Locke szerint ahol nincs törvény, ott nincs szabadság sem. Az ember természetes szabadsága, hogy a természet törvénye szabályozza őt, de semmi más nem szabhat neki korlátot.

A skót filozófus szerint az erkölcsi törvények három csoportja létezik.

- (i) *Az isteni törvény*, amely a bűn és a kötelesség mértéke, ahogyan Isten az embernek azt közvetlenül kiszabta és túlvilági büntetéssel vagy jutalommal kötötte össze,
- (ii) *A polgári törvény*, amely az állam által kiszabott szabályok, amelyek a cselekedetek büntethetőségét állapítják meg,
- (iii) *A közvélemény vagy a hírnév törvénye*, amelyek magába foglalják az erény és a bűn kritériumát és amelyek tiszteletet vagy megvetést vonnak maguk után.

*

John Stuart Mill a *Szabadságról* című munkájában határozottan az individuális szabadságot és a társadalmi pluralizmust képviseli a tömegek és a közvélemény zsarnokságával szemben. Így hangsúlyozza, hogy az egyén és a kisebbségek jogait és érdekeit meg kell védeni a demokratikus többség absztrakt érdekeivel szemben. Az angol szerző különbséget tesz az elsődlegesen önmagunkra és az elsődlegesen másokra vonatkozó cselekedetek között. Az utóbbiak határa a mások szabadságánál húzódik meg és csak ezeknél engedhető meg az állam beavatkozása is. A vélemény- és vitatkozási szabadság azonban semmiféle korlátozásnak nem vethető alá. Ezt a liberális elvet gyakran a következőképpen fogalmazzák meg: *‘Bárki bármit megteheti feltéve hogy nem árt másoknak.’*

Kant *A Tiszta ész kritikájában*, jelesül ahol a transzcendentális analitikáról ír azt állítja, hogy az emberi ész mindig csak *jelenségeket* (fenoméneket) ismerhet meg, mert a megismeréstől függetlenül fennálló valóság (Ding an sich) rejtve marad számára. Ennek oka, hogy valahányszor a valóság felé fordulunk, működésbe lépnek az érzékelés és az értelem a priori formái, amelyek egyrészt átalakítják az érzékelés anyagát, másrészt korlátozzák is valóságismeretünket. Nem olyannak ismerjük meg a világot, ahogyan magában való, hanem olyannak, amilyen *a mi számunkra*.

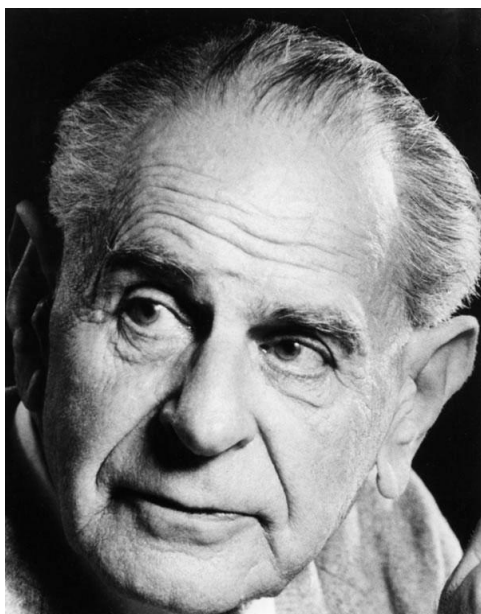
8.3.3. Popper

[Karl Popper](#) (1902-1994) osztrák származású angol-zsidó filozófus. Fő eredményeit a [tudományfilozófia](#), az [ismeretelmélet](#) és a [politikafilozófia](#) területén ért el. A politikafilozófia területén a [liberális demokrácia](#), a „nyílt társadalom” (kb. [liberális demokrácia](#)) híve a [kommunizmus](#) és a [marxizmus](#) bírálója.

Szerinte csak a természetben vannak törvények a társadalomban nincsenek, mert az egyedi történések eredménye. Popper szerint a historicizmus mint módszer alkalmatlan arra, hogy bármilyen – természettudományos értelemben vett – törvényt megfogalmazzon. S ebből következik, hogy téves az a historicista álláspont is, amely szerint a történelem menete előre megjósolható bizonyos törvényszerűségek alapján.

Vizsgáljuk meg a globális felmelegedés problémáját Popper megfontolásai alapján. Az üvegházhatású gázok koncentrációja és az üvegházhatás közötti összefüggés egy tipikus természettudományos összefüggés. Abban igaza van a szerzőnek, hogy ebből semmi sem következik arra, hogy az egyes társadalmak akarnak vagy nem akarnak foglalkozni ezzel a problémával. Másrészt ha a társadalmak meg akarják oldani ezt a problémát, akkor pontosan meghatározható speciális lépéseket kell tenniük. A [párizsi éghajlatvédelmi egyezmény](#) pontosan meghatározza, hogy milyen mértékben kell csökkenteni az üvegházhatású gázok kibocsátását.

Ez a példa azt is mutatja, hogy a jó társadalmi törvény összhangban van a természettörvényekkel. Nyilván nem minden esetben van ilyen közvetlen kapcsolat mint a klímaváltozás esetében, de a jog konzisztenciája miatt a jó társadalmi törvényeknek igazodniuk kellene a természeti és kiváltképp az ökológia törvényeihez. Csak ebben az esetben lehet reményünk van reményünk a [fenntartható fejlődés](#)re.

Karl Popper 1980-ban

Forrás: https://hu.wikipedia.org/wiki/Karl_Popper#/media/F%C3%A1jl:Karl_Popper.jpg

A historicizmus – szerint a történelem bizonyos ismert törvények alapján elkerülhetetlenül egy bizonyos végpont felé halad. Például a marxizmus szerint a történelem elkerülhetetlenül halad a kommunizmus felé. Popper kimutatja, hogy az ilyen ideológia az autokratikus és totalitárius rendszerek technikai eszköze. Szerinte a historicizmus a tudományos törvények természetének és az előrejelzés (jóslás) fogalmának a félreértésén alapul. Egyik érve szerint: a tudományos tudás az emberi történelem fontos okozati faktorai közé számít, és mivel senki nem tudja megjósolni a jövő tudományos felfedezéseit, ezért nem létezhet a történelmet megjósoló tudomány.

Kérdések

1. Hobbes szerint mi az összefüggés a polgári törvény és a bű között?
2. Mi a különbség Hobbes és Locke felfogásában a természeti törvény szerepét illetően?
3. Hogyan bírálja Popper a historicizmust?

Irodalom:

Boros Gábor (2007): Filozófia. Akadémia Kiadó Budapest.

Hobbes (1970) *Leviatán*. Magyar Helikon. Budapest

Locke (1986): *Értekezés a polgári kormányzatról*. Gondolat Kiadó, Budapest.

Popper, Karl (1989): *A historicizmus nyomorúsága*; (előszó Kelemen János, ford. Kelemen Tamás) Akadémiai, Budapest.